

راهنمای پذیرش دانش‌پژوه برای سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵
در سه رشته تخصصی:

تفسیر و علوم قرآن، علوم و معارف حدیث فقه مقارن

با اعطای مدرک رسمی سطح سه
از سوی مرکز مدیریت حوزه علمیه خراسان

مرکز تخصصی آخوند خراسانی^{ره}
وابسته به دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی

رهبر معظم انقلاب مدّ ظلّه العالی

این گونه نباشد که همه باید رشته فقهت را بگیرند؛ نخیر، طلبه باید بداند که اگر رشته تاریخ یا تفسیر یا فلسفه یا کلام یا علوم قرآن یا بقیه علوم اسلامی را پیمود، ارزشی در انتظار اوست و ارزشگذاری مناسبی می‌شود.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست مطالب

۴	معرفی مرکز تخصصی آخوند خراسانی ^{۱۵}
۷	رشته تخصصی تفسیر و علوم قرآن
۱۱	رشته تخصصی علوم و معارف حدیث
۱۵	رشته تخصصی فقه مقارن
۲۱	جذب و پذیرش

معرفی مرکز تخصصی آخوند خراسانی

ربع قرن تلاش آموزشی:

دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی در خلال ربع قرن تلاش، مسیر نهاده‌سازی آموزش‌های تخصصی علوم و معارف اسلامی برای طلاب و فراگیران حوزه را طی کرده است.

آغازین گام‌های آموزشی، در سال ۱۳۶۹ برداشته شد و امتداد تلاش‌ها در طول این سال‌ها، به طراحی و برگزاری دوره‌ها و تک‌درس‌های متعدد در شاخه‌های متنوع علوم و معارف اسلامی و دانش‌های وابسته انجامید. برآیند این نهضت و جنبش علمی، تأمین نیروی انسانی کارآمد و نوگرا در زمینه‌های پژوهشی، آموزشی، تبلیغی و فرهنگی مورد نیاز جامعه و نهادهای فعال در این عرصه بوده است.

علاوه بر این، تأسیس حلقه‌های تربیت محقق و مبلغ و تولید صدها اثر علمی و ترویجی از این رهگذر، برگزاری ده‌ها همایش علمی و

فرهنگی، تولید و نشر مجلات تخصصی و ترویجی، تهیه و نشر آلبوم‌های تصویری و نرم‌افزارهای چندرسانه‌ای در عرصه‌های مرتبط با مأموریت‌های آموزشی حوزه، در کارنامه ۲۵ سال گذشته این نهاد حوزوی، قابل مشاهده است.

هم‌اینک بسیاری از دانش‌آموختگان این نهاد، به عنوان نویسندگان نوبپرداز مذهبی، مبلغان دینی توانمند، محققان ژرف‌اندیش در حوزه‌های مختلف علوم اسلامی، مدرسان معارف اسلامی در حوزه و دانشگاه، و مدیران و برنامه‌ریزان فرهنگی و تبلیغی، به ایفای رسالت مقدس روحانیت می‌پردازند.

اکنون اداره کل آموزش دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی، با بهره‌گیری از اعضای هیئت علمی و اساتید کارآمد حوزه و دانشگاه، در قالب سه نهاد وابسته: «مرکز تخصصی آخوند خراسانی»، «مرکز آموزشی شیخ بهایی» و «مرکز آموزشی طوبی (خواهران)»، توسعه ظرفیت انسانی حوزه علمی برادران و خواهران در قلمرو تحقیقات ژرف‌نگر و تبلیغات نوآمد اسلامی را در دستور کار خود قرار داده است.

معرفی مرکز تخصصی آخوند خراسانی

مرکزی برای توسعه علوم اسلامی:

مرکز تخصصی آخوند خراسانی با در اختیار داشتن ۳ گروه آموزشی: علوم قرآن و حدیث، فقه و مبانی اجتهاد و فلسفه و کلام اسلامی، ۸ عضو هیئت علمی و ۳۳ استاد پیوسته، به طراحی و برگزاری رشته‌های گوناگون علوم اسلامی - با توجه به نیازهای آموزشی متنوع و ترکیبی حوزه علمیه مشهد - می‌پردازد.

اهداف اصلی این مرکز را می‌توان به شرح زیر برشمرد:

۱. پرورش کارشناسان، دانشوران و پژوهشگران نواندیش، کارآمد و نیازمحور در شاخه‌های مختلف علوم قرآن و حدیث، فقه، کلام و فلسفه، و آگاهی از آخرین دستاوردهای علوم اسلامی و دانش‌های مرتبط؛
۲. توسعه ظرفیت آموزشی حوزه برای تولید علم و استنباط معارف اسلامی و استخراج نظام‌های معرفتی، حقوقی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، اخلاقی و فرهنگی مبتنی بر اسلام و پاسخ به پرسش‌ها و دفع شبهات مرتبط؛
۳. تقویت مباحث روش‌شناختی، دیدگاه‌های نظام‌واره، رویکردهای میان‌رشته‌ای، و مهارت‌های تحقیق و تولید علمی در حوزه علمیه.

این مرکز، اینک ارتقا و توسعه آموزش‌های حوزوی را در قالب پنج رشته تخصصی علوم اسلامی به شرح زیر، مهیا ساخته است:

۱. تفسیر و علوم قرآن؛
۲. علوم و معارف حدیث؛
۳. فقه مقارن؛
۴. کلام مقارن؛
۵. فلسفه و کلام اسلامی.

امید است به همت و تلاش همه نهادهای حوزوی، گام‌های مؤثری در مسیر ارتقای آموزش‌های تخصصی علوم اسلامی، تربیت دانشوران حوزوی کارآمد، و اعتلای همه‌جانبه حوزه‌های علمیه برداشته شود.

تفسیر علوم قرآن

مرشد تخصصی

رشته تخصصی تفسیر و علوم قرآن

مقدمه:

گروه آموزشی «علوم قرآن و حدیث» دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی در سال ۱۳۷۹ تأسیس و برای پیگیری اهداف زیر، فعالیت خود را آغاز کرد:

۱. ایجاد بستر علمی پویا و ماندگار در حوزه علمیه برای تعمیق و بالندگی علوم قرآن و حدیث به تناسب نیازهای زمان.

۲. پرورش پژوهشگران نواندیش، با نگرش سیستمی و روی آوردن بین‌رشته‌ای برای عرضه، نقد و بررسی دیدگاه‌های نو در دو حوزه علوم و معارف قرآن و حدیث. این گروه در خلال سال‌های گذشته به طراحی و برگزاری دوره «تربیت پژوهشگر قرآنی»، طراحی و برگزاری دوره «دوره عالی علوم و معارف قرآن»، طراحی و تأسیس حلقه قرآن (کارگاه‌های تجربه تألیف در ساحت‌های نوین مطالعات قرآنی)، برگزاری همایش «واکاوی آثار و اندیشه‌های استاد مفسر آیت‌الله معرفت»، برگزاری همایش «رویکردها و ره‌آورد‌های تفسیری آیت‌الله نهاوندی»، و ارائه مشاوره در زمینه مطالعات و پژوهش‌های قرآنی پرداخته است.

اهداف و مشخصات رشته تفسیر و علوم قرآن:

نخستین گام در سال‌های آغازین فعالیت گروه، ارائه تک‌درس‌های تخصصی قرآنی، و سپس دوره‌های تربیت پژوهشگر قرآنی با بهره‌گیری از اساتید حوزه و دانشگاه در آموزش مهارت‌های قرآن‌پژوهی بود. نخستین ویرایش رشته «علوم و معارف قرآن» در سال ۱۳۸۰ و پس از مطالعات، بررسی‌ها و مشورت‌های گسترده، طراحی و یک دوره آن با برگزاری آزمون کتبی و مصاحبه، برگزار شد. در رویکرد نوین اداره کل آموزش دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی در سال ۱۳۸۵ با عنوان «جنبش علمی حوزه»، بازخوانی و بازنگری مشخصات دروس و شرح تفصیلی دوره‌ها آغاز شد. ره‌آورد بیش از شش ماه مطالعه و مشورت، با بررسی مواد و محتوای آموزشی رشته‌های مشابه در سایر مراکز آموزشی جهان اسلام، رویکرد جدی‌تر به تفسیر و عرصه‌ها و روش‌های قرآن‌پژوهی است. از این رو در سال ۱۳۸۵ رشته علوم و معارف قرآن بازطراحی شد و طی پنج دوره به جذب دانش‌پژوه اقدام شد. استاد محمدحسن ربانی بیرجندی، حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر جواد ایروانی، حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر محمدعلی مهدوی‌راد، حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر خرقانی، حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر رستمی، حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر محمدباقر سعیدی روشن، دکتر محمدکاظم شاکر و... از اساتید این دوره‌ها بودند.

پس از آن نیز، رشته تخصصی «تفسیر و علوم قرآن» طی جلسه ۵۹۰ شورای برنامه‌ریزی مرکز مدیریت حوزه علمی خراسان در تاریخ ۱۴ آبان ۱۳۸۹ به عنوان رشته تخصصی سطح سه حوزه علمی خراسان تصویب و به تأیید رئیس عالی آن مرکز رسید.

رشته تخصصی تفسیر و علوم قرآن

جدول دروس رشته تخصصی تفسیر و علوم قرآن:

ردیف	عناوین دروس	تعداد و نوع واحد	ساعت حضوری	ساعت غیر حضوری	نوع درس
۱	علوم قرآن	۴ واحد نظری	۶۴	۰	تخصصی
۲	تاریخ قرآن	۲ واحد نظری	۳۲	۰	تخصصی
۳	مفردات قرآن کریم	۴ واحد نظری	۶۴	۰	تخصصی
۴	مبانی و نقد ترجمه قرآن	۲ واحد نظری	۳۲	۰	تخصصی
۵	قرآن و عهدین	۲ واحد نظری	۳۲	۰	تخصصی
۶	معارف قرآن کریم/۱ (اعتقادات)	۲ واحد نظری و ۱ واحد عملی	۶۴	۰	تخصصی
۷	معارف قرآن کریم/۲ (اخلاقیات و احکام)	۲ واحد نظری و ۱ واحد عملی	۶۴	۰	تخصصی
۸	اصول و قواعد تفسیر قرآن	۴ واحد نظری	۶۴	۰	تخصصی
۹	روش‌ها و گرایش‌های تفسیر قرآن	۲ واحد نظری	۳۲	۰	تخصصی
۱۰	فلسفه علوم قرآن	۲ واحد نظری	۳۲	۰	تخصصی
۱۱	تفسیر تخصصی قرآن/۱ (روایی)	۲ واحد نظری و ۱ واحد عملی	۶۴	۰	تخصصی
۱۲	تفسیر تخصصی قرآن/۲ (اجتهادی)	۲ واحد نظری و ۱ واحد عملی	۶۴	۰	تخصصی
۱۳	تفسیر تخصصی قرآن/۳ (تطبیقی فریقین)	۲ واحد نظری و ۱ واحد عملی	۶۴	۰	تخصصی
۱۴	کارگاه بیان تفسیر	۲ واحد عملی	۳۲	۳۲	تخصصی
۱۵	پژوهش‌های قرآنی معاصر	۲ واحد نظری	۳۲	۰	تخصصی
۱۶	زبان قرآن	۲ واحد نظری	۳۲	۰	تخصصی
۱۷	کارگاه پژوهش/۱ (روش تحقیق در علوم اسلامی)	۲ واحد نظری و ۱ واحد عملی	۳۲	۳۲	پیش نیاز
۱۸	کارگاه پژوهش/۲ (روش تحقیق در تفسیر و علوم قرآن)	۲ واحد نظری و ۱ واحد عملی	۳۲	۳۲	تخصصی
۱۹	کارگاه پژوهش/۳ (کاربرد رایانه و اینترنت در قرآن پژوهی)	۲ واحد نظری و ۱ واحد عملی	۳۲	۳۲	تخصصی
۲۰	متون عربی معاصر با تاکید بر قرآن پژوهی	۲ واحد نظری و ۱ واحد عملی	۶۴	۰	تخصصی
۲۱	درک متون انگلیسی با تاکید بر قرآن پژوهی	۲ واحد نظری و ۱ واحد عملی	۶۴	۰	تخصصی
۲۲	ادبیات قرآنی	۲ واحد نظری و ۱ واحد عملی	۶۴	۰	پیش نیاز
۲۳	کارگاه نویسندگی	۱ واحد نظری و ۱ واحد عملی	۳۲	۱۶	پیش نیاز
۲۴	زبان انگلیسی	۲ واحد نظری و ۱ واحد عملی	۶۴	۰	پیش نیاز
۲۵	کاربری رایانه و اینترنت	۱ واحد نظری و ۱ واحد عملی	۳۲	۱۶	پیش نیاز
۳۰-۲۶	اصول فقه تخصصی / ۱-۵	۲۵ واحد نظری	۵ × ۸۰	۰	مشترک
۳۵-۳۱	فقه تخصصی / ۱-۵	۲۵ واحد نظری	۵ × ۸۰	۰	مشترک
جمع		۱۱۸ واحد نظری و عملی + ۶ واحد پایان‌نامه			

عالمی معارف جلد ہفتم
رشتہ خصوصی

مقدمه:

کلام و مرام نورانی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم و امامان علیهم السلام، راهنما و دستگیر خرد و اندیشه انسانی و ارمغان آور سلوک حکیمانه و خردمندانه برای زندگی بشر است. پرسش‌های فراوان بشر در عرصه‌های شناخت، نهفته در گنجینه‌های بزرگ حدیثی ایشان دارد و حدیث، پس از قرآن، دومین منبع شناخت دین به‌شمار می‌آید.

حوزه‌های علمی شیعی، میراث‌دار معارف جاوید و علوم ارجمند اهل بیت علیهم السلام و پاسداران حریم و کیان شریعت و عقاید اسلامی هستند. در تاریخ علم دین؛ جمع حدیث، حل و فهم و شرح آن یکی از بزرگ‌ترین و طولانی‌ترین فصول است، به گونه‌ای که می‌توان حدیث را مادر بسیاری از علوم اسلامی دانست.

تلاش عالمان، محدثان و حافظان حدیث در سراسر تاریخ اسلام چشمگیر و ستودنی است. آن بزرگواران، از ثبت و ضبط حدیث آغاز کردند و با ترجمه، شرح، تعلیق، جامع‌نویسی و گردآوری احادیث، پاسداری از این میراث جاوید را ادامه دادند.

در حوزه علوم حدیث و دانش‌های وابسته به آن، رشته‌های متعددی چون رجال‌الحدیث، مصطلح‌الحدیث، فقه‌الحدیث و... شکل گرفت و بدین سان ابعاد بهره‌وری از آن مجموعه گرانسنگ افزون و استوار گشت.

امروزه در عرصه حدیث، همگانی کردن آنچه همگان را به کار خواهد آمد، نیازمند تصحیح و به‌روزرسانی فرآورده‌های نهضت

رشته تخصصی علوم و معارف حدیث

حدیث‌پژوهی پیشینیان است. تدقیق و جداسازی سره از ناسره، تطبیق یا نسبت‌یابی حدیث با کلام الهی، شرح و بسط عالمانه و محققانه، پردازش علم رجال و بررسی سیر تاریخی صدور حدیث و... از ضرورت‌های مطالعات حدیثی معاصر است. سوگمندها باید اظهار داشت که حدیث نیز در آموزش‌های حوزوی همانند قرآن است. این هردو خاستگاه علوم اسلامی در سکوت حاشیه‌نشینی، جایگاه راستین خود را از دست داده‌اند. چنان‌که به‌ویژه در حدیث هنوز بسیاری از قلمروهای آن به عرصه تعلیم و تحقیق، راه نیافته است. بگذریم از اینکه در عرصه حدیث، اندک رونقی هم که مشاهده می‌شود، مربوط به ساحت پژوهش است. از این‌رو، گروه علوم قرآن و حدیث اداره کل آموزش دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی، در مسیر توسعه و تعمیم آموزش‌ها و پژوهش‌های بایسته پس از مطالعات، بررسی‌ها و مشورت‌های گسترده نخستین ویرایش رشته علوم و معارف حدیث را به تصویب رساند.

اهداف و مشخصات رشته علوم و معارف حدیث:

اهداف این رشته عبارت است از:

- تربیت پژوهشگران توانمند در عرصه‌های نوآمد حدیث و دانش‌های وابسته به آن؛
  - توانمندسازی حوزه در مسیر بهره‌برداری از گنجینه معارف اهل‌بیت علیهم‌السلام جهت استنباط و پاسخگویی به مسائل جامعه.
- در رویکرد نوین اداره کل آموزش دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی در سال ۱۳۸۵ با عنوان «جنبش علمی حوزه»، بازخوانی و بازنگری مشخصات درس و شرح تفصیلی دوره‌ها، با در نظر داشت اقتضائات شکلی و محتوایی آموزش‌های حوزوی طلاب آغاز شد. ره‌آورد بیش از شش ماه مطالعه و مشورت، با بررسی سرفصل‌ها و جدول‌های درسی همه رشته‌های تخصصی جهان اسلام، لباسی نو بر تن این رشته تخصصی نیز پوشاند.

از این‌رو در سال ۱۳۸۵ رشته علوم و معارف حدیث، بازطراحی شد و از سال ۱۳۸۷ پس از ویرایش سوم، دو دوره با حضور اساتید چون حجت‌الاسلام والمسلمین محمدحسن ربانی بیرجندی، حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر محمدعلی مهدوی‌راد، حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر نقی‌زاده، حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر عبدالهادی مسعودی، حجت‌الاسلام والمسلمین عباس پسندیده، حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر برنجکار، دکتر مجید معارف و... برگزار شد.

پس از آن نیز، رشته تخصصی «علوم و معارف حدیث» طی جلسه ۶۲۶ شورای برنامه‌ریزی مرکز مدیریت حوزه علمی خراسان در تاریخ ۲۶ مرداد ۱۳۹۰ به عنوان رشته تخصصی سطح سه حوزه علمی خراسان تصویب و به تأیید رئیس عالی آن مرکز رسید.

رشته تخصصی علوم و معارف حدیث

جدول دروس رشته تخصصی علوم و معارف حدیث:

ردیف	عناوین دروس	تعداد و نوع واحد	ساعت حضوری	ساعت غیر حضوری	نوع درس
۱	فلسفه علوم حدیث	۲ واحد نظری	۳۲	۰	تخصصی
۲	سبک‌شناسی جوامع حدیثی شیعه	۲ واحد نظری	۳۲	۰	تخصصی
۳	سبک‌شناسی جوامع حدیثی اهل سنت	۲ واحد نظری	۳۲	۰	تخصصی
۴	مبانی و قواعد فقه الحدیث	۲ واحد نظری	۳۲	۰	پیشنیاز
۵	فقه الحدیث/۱ (روایات تفسیری)	۲ واحد نظری و ۱ واحد عملی	۶۴	۰	تخصصی
۶	فقه الحدیث/۲ (روایات اعتقادی)	۲ واحد نظری و ۱ واحد عملی	۶۴	۰	تخصصی
۷	اصول الحدیث	۲ واحد نظری	۳۲	۰	پیشنیاز
۸	علل الحدیث/۱ و ۲	۴ واحد نظری	۶۴	۰	تخصصی
۱۰	مختلف الحدیث	۲ واحد نظری	۳۲	۰	تخصصی
۱۱	تاریخ تحلیلی حدیث	۲ واحد نظری	۳۲	۰	تخصصی
۱۲	جوامع رجالی شیعه	۲ واحد نظری	۳۲	۰	تخصصی
۱۳	مبانی و منابع رجال اهل سنت	۲ واحد نظری	۳۲	۰	تخصصی
۱۴	سندشناسی (رجال تطبیقی)	۱ واحد عملی	۳۲	۰	تخصصی
۱۵	مکاتب حدیثی و حدیث پژوهی معاصر	۲ واحد نظری	۳۲	۰	تخصصی
۱۶	حدیث پژوهی خاورشناسان	۲ واحد نظری	۳۲	۰	تخصصی
۱۷	سنت پژوهی در قرآن و حدیث	۲ واحد نظری	۳۲	۰	تخصصی
۱۸	کارگاه روش تحقیق در علوم و معارف حدیث	۲ واحد نظری و ۱ واحد عملی	۳۲	۳۲	تخصصی
۱۹	کاربرد رایانه و اینترنت در حدیث پژوهی	۲ واحد نظری و ۱ واحد عملی	۳۲	۳۲	پیشنیاز
۲۰	متون عربی معاصر با تأکید بر حدیث پژوهی	۲ واحد نظری و ۱ واحد عملی	۶۴	۰	تخصصی
۲۱	درک متون انگلیسی با تأکید بر حدیث پژوهی	۲ واحد نظری و ۱ واحد عملی	۶۴	۰	تخصصی
۲۲	کارگاه روش تحقیق	۱ واحد نظری و ۱ واحد عملی	۳۲	۱۶	پیشنیاز
۲۳	زبان انگلیسی	۲ واحد نظری و ۱ واحد عملی	۶۴	۰	پیشنیاز
۲۸-۲۴	اصول فقه تخصصی / ۱- ۵	۲۵ واحد نظری	۵ × ۸۰	۰	مشترک
۳۳-۲۹	فقه تخصصی / ۱- ۵	۲۵ واحد نظری	۵ × ۸۰	۰	مشترک
جمع		۱۰۸ واحد نظری و عملی + ۶ واحد پایان‌نامه			

فقه مقارن

مرشته تخصصی

فقه مقارن چیست؟

«فقه مقارن» نوعی از پژوهش‌ها و آموزش‌های فقهی است که به نقل و بررسی آرای یک مکتب اکتفا نمی‌کند و نظرات دیگر مذاهب فقهی را نیز بررسی و مقایسه (مقارنه) می‌کند. فقه شیعه نیز از دیر باز به اصول و فقه مقارن توجهی به‌سزا داشته است. علاوه بر رویکرد نسبی مقارن در اغلب تألیفات اصولیان شیعه، کتب مستقلی در این خصوص نگاشته

شده است؛ مانند: *الخلاف* (شیخ طوسی)، *تذکره الفقهاء* (علامه حلی)، *المؤتلف من المختلف* (علامه طبرسی)، *مسائل فقهیه* (علامه سیدشرف‌الدین)، *تحریر المجله* (علامه آل‌کاشف‌الغطاء)، *الفقه علی المذاهب الخمسة* (استاد مغنیه)، *الأصول العامة للفقه المقارن* (استاد سیدمحمدتقی حکیم)، *الإنصاف* (آیت الله سبحانی)، *أصول الفقه المقارن* (آیت الله سبحانی)، *دائرة المعارف فقه مقارن* (زیر نظر آیت الله مکارم شیرازی)، *موسوعة الفقه الاسلامی المقارن* (زیر نظر آیت‌الله هاشمی شاهرودی).

ضرورت و فایده فقه مقارن:

برجسته‌ترین موارد اهمیت و فائده فقه مقارن در کلام اندیشمندان و بزرگان حوزه، چنین آمده است:

۱) تبیین فقه اهل بیت علیهم السلام و تقویت جایگاه آن در جهان اسلام

سال‌هاست در جهان اسلام، مجالس افتاء و مجامع علمی متنوع بین‌المللی جهت هماهنگی احکام و مقررات فقهی و حقوقی تشکیل شده است. از سوی دیگر همین مجامع، مرجع رسمی جهانی برای اطلاع یافتن از آراء و رویه‌های حقوقی جهان اسلام محسوب می‌شوند. اما متأسفانه فقه شیعه در اغلب آن‌ها از جایگاه شایسته‌ای برخوردار نیست و در برابر بسیاری از حملات و شبهات وارد بی‌دفاع مانده است، که با توجه به امواج و تحولات جدید در کشورهای اسلامی، موجب خسارت و از دست رفتن فرصت‌های بیشتری خواهد شد. بدیهی است کسب جایگاه شایسته فقه شیعه در جهان اسلام و پاسخ به شبهات و حملات ناآگاهان و مغرضان پیرامون معارف فقهی اهل بیت علیهم السلام، مستلزم حضور مؤثر در مجامع علمی، اطلاع کافی از آراء و نظریات و اشراف بر متون مذاهب فقهی است.

۲) همگرایی فقه اسلامی در برابر تهاجم حقوقی غرب

مدت‌هاست که اداره فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی اغلب کشورهای جهان بر اساس ارزش‌ها و تفکرات مادی و مقررات حقوقی غرب صورت می‌گیرد، و حلقه محاصره غرب بر فرهنگ و قوانین کشورهای اسلامی، روزه‌روز تنگ‌تر می‌شود. فشار فزاینده

سیاسی و حملات رسانه‌ای غرب به دولت‌های اسلامی برای دست کشیدن از احکام اسلام، الزام آن‌ها به امضای کنوانسیون‌های غیراسلامی و محکومیت گاه و بی‌گاه آن‌ها در نهادهای بین‌المللی، از آن جمله است. از این رو ضروری است فقه شیعه به عنوان سکوی مطمئن فقه اسلامی در مجامع حقوقی بین‌المللی و رسانه‌های جهانی، به تقویت موضع علمی و موقعیت جهانی فقه اسلامی پردازد و با کسب تسلط بر آراء و مبانی فقه مذاهب و حقوق غرب، در برابر تحمیل و فرصت‌طلبی حقوق غربی بایستد.

۳) تأثیر در حدیث‌شناسی، موضوع‌شناسی و ابتکارات فقهی

با بحث و جست‌وجوی مقارن، می‌توان از سرمایه همه مذاهب فقهی در تحقیقات و پژوهش‌های فقهی و اصولی سود جست و با مقایسه و سنجش آن‌ها، از حصول جامع‌ترین و دقیق‌ترین استنباط، اطمینان حاصل کرد و آن را به «استفراغ الوسع» در اجتهاد، نزدیک‌تر ساخت. همچنین بخشی از روایات فقهی اهل‌بیت علیهم‌السلام، در فضای تقیه صادر شده و یکی از وجوه ترجیح روایات، مخالفت با جریان‌های فقهی حاکم آن روزگار شمرده شده است. بدیهی است تشخیص این موارد، تنها با آگاهی کافی از آرای فقهی مذاهب اهل سنت و سیر تاریخی آن، میسر می‌شود. به‌علاوه اشراف بر مدارک روایی دیگر مذاهب می‌تواند در توسعه ادله و طرق روایی، و یا دست کم معاضدت سندی یا تأیید متنی یاری رساند.

آیت الله العظمی مکارم شیرازی در همایش فقه مقارن (مدرسه عالی امام خمینی قم ۱۳۸۲) اشاره کرده‌اند: «مهم‌ترین و ابتدایی‌ترین دلیل نیاز ما به فقه مقارن، به‌هم‌پیوستگی فقه در تمام مذاهب با یکدیگر است... وقتی این قدر پیوستگی در علوم هست، آیا در علم فقه و در مذاهب مختلف می‌تواند به هم پیوستگی نباشد؟! بر این اساس، فقه مقارن از ضروریات فقه اسلامی است و پیروان یک مذهب نمی‌توانند

چشمشان را به مذهب خودشان بدوزند و از مذاهب دیگر بی‌خبر باشند و فقیه عالی‌قدر قوی‌پنجه و قهرمان بشوند. این انتظار اشتباه است... واقعاً اگر فقه به شکل مقارن درنیاید، در جهات مختلف گرفتار مشکل می‌شود... شما، مخصوصاً جوانان پُر استعداد، ان‌شاءالله کمر همت را ببندید و در این مرحله زیر نظر استادان وارد شوید و آن‌ها هم راهنمایی کنند تا مسأله به جایی برسد.

اهداف و امتیازات رشته تخصصی فقه مقارن:

برای نخستین بار در حوزه‌های علمیه، «رشته آموزشی فقه مقارن» توسط گروه آموزشی فقه و مبانی اجتهاد وابسته به دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی، طراحی و تأسیس شد و از سال ۱۳۸۳ تاکنون، دو دوره غیررسمی و دو دوره رسمی برگزار شده است. رشته فقه مقارن طی جلسه ۵۹۰ شورای برنامه‌ریزی مرکز مدیریت حوزه علمیه خراسان به‌عنوان رشته تخصصی سطح سه حوزه علمیه خراسان تصویب و توسط ریاست عالی آن، ابلاغ شده است.

اهداف رشته سطح سه فقه مقارن عبارت است از:

- ۱) پرورش کارشناسان و مدافعان فقه اهل بیت علیهم السلام در عرصه مذاهب و مکاتب علمی؛
- ۲) پرورش تفکر، نقد و پژوهش در دانش پژوهان و آشناسازی آن‌ها با افق‌های جدید علمی و اجتماعی فقه و علوم وابسته؛

۳) توسعه ظرفیت حوزه برای تولید علمی و استنباط مسائل مورد نیاز جامعه امروز.

محتوای غنی این رشته که توسط متخصصان برنامه‌ریزی گروه آموزشی فقه و مبانی اجتهاد

طراحی شده با بهره‌مندی از اساتید و صاحب‌نظران برجسته در تدریس‌ها، کارگاه‌های آموزشی و نشست‌های علمی گروه، نگاه فقهی و اصولی دانش پژوهان را عمق می‌بخشد و آن‌ها را با مبانی و عرصه‌های نوین فقه و اجتهاد آشنا می‌سازد.

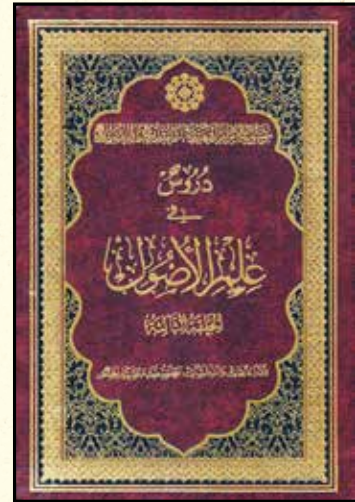
این رشته علاوه بر آن که مبانی معاصر فقهی و اصولی مکتب اهل بیت علیهم السلام را محور آموزشی خود قرار داده، به بررسی و نقد مبانی فقهی و اصولی سایر مذاهب و تحلیل نظام‌های حقوقی، اقتصادی و سیاسی از نگاه اسلام می‌پردازد.

دانش‌آموختگان این رشته، علاوه بر کسب جامعیت علمی لازم برای حضور موفق در دروس خارج فقه و اصول، به‌عنوان یک پژوهشگر کارآمد و نوپرداز در مسیر تبیین و توسعه فقه اهل بیت علیهم السلام با رویکردهای مقارن و بین‌رشته‌ای، به تحقیق و نگارش و ارائه آثار در مراکز، مجامع علمی و مجلات تخصصی می‌پردازند.

اساتید:

از جمله اساتیدی که تاکنون به تدریس یا ارائه بحث برای دانش پژوهان رشته فقه مقارن پرداخته‌اند عبارتند از:

آیت‌الله شیخ محسن اراکی، آیت‌الله سیداحمد مددی، پروفیسور مهدی محقق، آیت‌الله حاج شیخ مهدی مروارید، آیت‌الله شیخ باقر ایروانی، مرحوم آیت‌الله سیدحسین مرعشی شوشتری، آیت‌الله محمد واعظزاده خراسانی، آیت‌الله حاج شیخ محمد مروارید، حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر احمد واعظی، حجت‌الاسلام والمسلمین مهدی مهریزی، دکتر سیدعباس صالحی، حجت‌الاسلام

رشته تخصصی فقه مقارن

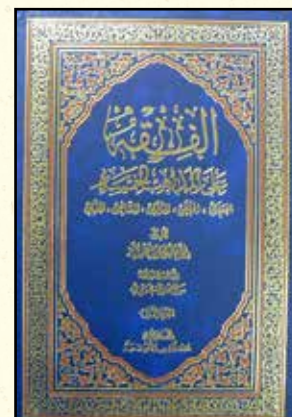
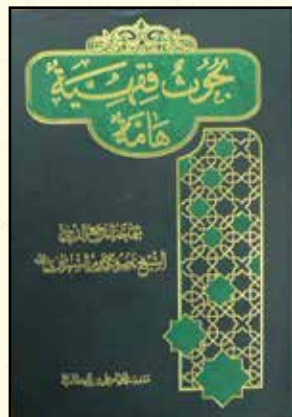
والمسلمین محمدحسن ربانی بیرجندی، حجت الاسلام والمسلمین سیدحسن تبادکانی، حجت الاسلام والمسلمین مرتضی اسکندری، حجت الاسلام والمسلمین سیدمحسن حسینی فقیه، حجت الاسلام دکتر حسین بحرینی، حجت الاسلام دکتر یعقوب نژاد، حجت الاسلام دکتر عبدالهادی مسعودی، حجت الاسلام دکتر رضا دانشور ثانی، دکتر حسام‌الدین قپانچی، دکتر حسین صابری، دکتر محمدعلی سعیدی، دکتر امیر سلمانی رحیمی، حجت الاسلام والمسلمین مجتبی الهی خراسانی.

برنامه های مرتبط گروه:

گروه آموزشی فقه و مبانی اجتهاد در دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی فعالیت خود را در سال ۱۳۸۲ با هدف «غنی سازی آموزش های فقهی حوزه در مسیر تولید و ارائه نظام های عملی اسلام برای زندگی در جهان معاصر» آغاز نمود.

غیر از طراحی رشته تخصصی فقه مقارن، اهم فعالیت های دیگر این گروه عبارت است از:

- ۱) تأسیس حلقه علمی افق، با تولید بیش از ۱۰۰ مقاله و برگزاری ۱۵۰ نشست نقد و گفت و گو؛
- ۲) طراحی و تأسیس شبکه اجتهاد، به عنوان جامع ترین پایگاه اینترنتی اطلاعات و اخبار علمی فقه؛
- ۳) برگزاری کارگاه های تخصصی «فقه پژوهی» و «حدیث شناسی فقهی»؛
- ۴) برگزاری دوره های عمومی مبانی فقه اسلامی؛
- ۵) ارائه مشاوره های آموزشی و پژوهشی.

رشته تخصصی فقه مقارن

جدول دروس رشته تخصصی فقه مقارن:

ردیف	عناوین دروس	تعداد واحد	ساعت حضوری	منبع اصلی
۱	مدخل فقه مقارن	۴	۶۴	مدخل علم فقه (اسلامی)؛ مدخلی بر دانش فقه مقارن (ربانی بیرجندی)؛ جزوه استاد
۳ و ۲	اصول فقه مقارن / ۱ و ۲	۴ × ۲	۲ × ۶۴	الأصول العامة للفقه المقارن (حکیم)؛ اصول الفقه (زیدان)
۵ و ۴	قواعد فقهی مقارن / ۱ و ۲	۴ × ۲	۲ × ۶۴	القواعد الفقهية دو جلدی (ایروانی)؛ القواعد الفقهية (زارعی سبزواری)؛ شرح القواعد الفقهية (زرقاء)
۶	عرصه‌ها و روش‌های فقه معاصر	۴	۶۴	بحوث فقهية هامة (مکارم شیرازی)؛ الاجتهاد والتجديد (شمس‌الدین و دیگران)؛ جزوه استاد
۷	مدخل علم حقوق	۲	۳۲	مقدمه علم حقوق (کاتوزیان)؛ درآمدی بر حقوق اسلامی (دفتر همکاری حوزه و دانشگاه)
۸	کلیات حقوق جزای عمومی	۲	۳۲	حقوق جزای عمومی ج ۱ و ۲ (اردبیلی)؛ حقوق جزای عمومی اسلام (ساریخانی)
۹	اصول دادرسی مدنی و کیفری	۲	۳۲	آیین دادرسی کیفری (آخوندی)؛ آیین دادرسی مدنی (کریمی)
۱۰	نظام سیاسی اسلام (مقارن)	۲	۳۲	مبانی اندیشه سیاسی اسلام (عمید زنجانی)؛ النظام السياسي فی الإسلام (عبدالعزیز خیاط)
۱۱	نظام اقتصادی اسلام (مقارن)	۲	۳۲	مبانی اقتصاد اسلامی (مصباحی مقدم)؛ الإقتصاد الإسلامي: مدخل و منهاج (عیسی عبده)
۱۳ و ۱۲	اصول فقه تخصصی / ۱-۵	۵ × ۵	۸۰ × ۵	دروس فی علم الأصول، الحلقة الثالثة (شهید صدر)؛ مراجعه به کفایة الأصول و تقریرات
۱۸-۲۰	فقه تخصصی / ۱، ۲، ۳	۵ × ۳	۸۰ × ۳	المکاسب (شیخ انصاری)؛ فقه العقود (حائری)
۲۱ و ۲۲	فقه تخصصی / ۴ و ۵ (فقه مقارن / ۱ و ۲)	۵ × ۲	۸۰ × ۲	الإنصاف فی مسائل دام فیها الخلاف (سبحانی)؛ الفقه علی المذاهب الخمسة (مغنیة)؛ بداية المجتهد (ابن رشد)
۲۳	حدیث‌شناسی فقهی مقارن	۴	۶۴	علم الدراية المقارن (مؤدب)؛ اصول علم الرجال (فضلی)؛ علم رجال از دیدگاه اهل سنت (جدیدی نژاد)
۲۴	روش تحقیق و نگارش مقاله علمی پژوهشی در فقه و اصول	۳	۳۲	اصول البحث (عبدالهادی فضلی)؛ جزوه استاد
۲۵	روش تدوین طرح‌نامه و پایان‌نامه	۳	۳۲	تدوین پایان‌نامه، شیوه‌ها و مهارت‌ها (قراملکی)؛ جزوه استاد
۲۶	متون فقهی به زبان عربی معاصر	۴	۶۴	قرائات فقهية معاصرة (هاشمی شاهرودی)؛ ماوراء الفقه (صدر)؛ جزوه استاد
۲۷	متون فقهی به زبان انگلیسی	۴	۶۴	Jurisprudence and It's Principles (Mutahhari - Tawhidi) + جزوه استاد
۲۸	زبان انگلیسی (پیشنیاز)	۴	۶۴	Reading through Reading (Varzegar) + جزوه استاد
جمع:				۱۰۶ واحد نظری و عملی + ۶ واحد پایان‌نامه

جزیبہ پیرش

جذب و پذیرش

شرایط پذیرش:

- تابعیت جمهوری اسلامی ایران؛
- سلامت جسمی و صلاحیت اخلاقی و داشتن حداکثر ۴۰ سال سن؛
- سوابق موفق تحصیلی در حوزه علمی، حداقل اتمام سطح دو (تحصیلات بالاتر دارای اولویت است)؛
- تبصره: طلابی که حداکثر ۱۶۰ ساعت از درس سطح ۲ آنها باقی مانده باشد، می‌توانند حداکثر تا پایان اولین سال تحصیلی در مرکز تخصصی در امتحانات مرکز شرکت نموده و در صورت قبولی به تحصیل ادامه دهند.
- داشتن پرونده رسمی تحصیلی (یا انتقالی) در مرکز مدیریت حوزه علمی خراسان؛
- قبولی در آزمون و مصاحبه علمی ورودی.

نحوه ثبت نام اولیه:

- تکمیل فرم ثبت نام و تعیین اولویت رشته تحصیلی به صورت اینترنتی در شبکه معالِم (www.maalem.ir).

مدارک ثبت نام در مصاحبه (پس از قبولی در آزمون):

- تصویر کارت ملی و یک قطعه عکس با پشت نویسی؛
- گواهی اتمام سطح دو حوزه، یا اشتغال به تحصیل در پایه هشتم و بالاتر؛
- سایر گواهی‌های لازم برای امتیازات مصاحبه.

زمان و مراحل پذیرش:

- متعاقباً اعلام خواهد شد.

تذکرات مهم:

- مدت تحصیل در هر یک از پنج رشته، سه سال با احتساب پایان نامه است.
- دانش پژوهان پذیرفته شده، مجاز به تحصیل هم‌زمان در سایر مراکز آموزشی حوزوی و دانشگاهی نیستند.
- دروس اصول فقه تخصصی و فقه تخصصی (کفایه و مکاسب) به علاوه یکی از دروس تخصصی هر رشته، پیش از ظهر هر روز برگزار شده و سایر دروس رشته، بعد از ظهرها ارائه می‌شود.
- سؤالات آزمون ورودی به صورت تستی چهارگزینه‌ای و دارای نمره منفی برای پاسخ‌های نادرست است.

جذب و پذیرش

ارزشیابی	مواد	سؤالات	ضریب	امتیاز	منابع آزمون
آزمون کتبی مشترک برای تمامی رشته‌ها مجموع ۶۰ امتیاز	صرف و نحو کاربردی	۲۰	۲	۴۰	صرف در حد صرف ساده و نحو در حد مبادی العربیه ج ۳
	اصول فقه	۱۰	۱	۱۰	فرائد الاصول (انصاری)، مبحث قطع و ظن تا ابتدای اجماع
	فقه	۱۰	۱	۱۰	المکاسب المحرمه (انصاری)
آزمون کتبی اختصاصی رشته تفسیر و علوم قرآن: مجموع ۱۴۰ امتیاز	تفسیر قرآن	۲۰	۴	۸۰	متن تفسیر المیزان (طباطبایی): جزء بیست و نهم
	علوم قرآن	۱۵	۲	۳۰	علوم قرآنی (معرفت)
	بلاغت	۱۵	۲	۳۰	در حد جواهر البلاغه (هاشمی): معانی و بیان
آزمون کتبی اختصاصی رشته علوم و معارف حدیث: مجموع ۱۴۰ امتیاز	علوم حدیث	۲۰	۴	۸۰	کلیات فی علم الرجال (سبحانی)
	نهج البلاغه	۱۵	۲	۳۰	نامه ۳۱: وصیت امام(ع) به فرزندشان از منهاج البراعة (خوئی)
	بلاغت	۱۵	۲	۳۰	در حد جواهر البلاغه (هاشمی): معانی و بیان
آزمون کتبی اختصاصی رشته فقه مقارن: مجموع ۱۴۰ امتیاز	اصول فقه	۲۰	۴	۸۰	دروس فی علم الأصول (شهید صدر): الحلقة الثانية
	کلیات فقه و مذاهب فقهی	۱۵	۲	۳۰	درآمدی بر فقه اسلامی (اسلامی)
	علوم حدیث	۱۵	۲	۳۰	کلیات فی علم الرجال (سبحانی)
مصاحبه علمی مشترک برای تمامی رشته‌ها (مجموعاً ۱۰۰ امتیاز)	درک متون			۳۰	متون فقه و اصول مرتبط با تحصیل جاری داوطلب
	تحصیلات			۲۵	تمام هر پایه تحصیلی حوزوی: ۲ امتیاز؛ تحصیلات دانشگاهی هر مقطع: ۴ امتیاز؛
	تألیفات			۲۵	هر مقاله علمی مرتبط چاپ شده: ۴ امتیاز، و چاپ نشده یا چاپ شده غیر مرتبط: ۲ امتیاز
	شناخت رشته انتخابی			۱۰	دلایل انتخاب، اهداف و دروس رشته انتخابی
	سایر امتیازات			۱۰	رتبه‌های تحصیلی، حفظ قرآن، تسلط بر زبان‌های غیر فارسی، تلبس و...
جمع امتیاز هر رشته: ۳۰۰					

امتیازات:

- اعطای مدرک رسمی سطح سه حوزه علمیه خراسان
- بهره‌مندی از اساتید توانمند حوزه و دانشگاه و فضای آموزشی مجهز
- برنامه درسی معطوف به اقل‌های علمی نوین، پرورش تفکر و تجربه تحقیق
- امکان ادامه تحصیل دانش‌آموختگان در مقطع تحصیلی سطح چهار و دکترای تخصصی
- بهره‌مندی از کتابخانه تخصصی، بانک چندرسانه‌ای و مشاوره‌های آموزشی و پژوهشی
- انتشار مقالات در نشریات دفتر تبلیغات اسلامی و عضویت در حلقه‌های علمی و تبلیغی
- بهره‌مندی از خوابگاه و امور رفاهی برای طلاب شهرستانی
- اعطای جوایز و کمک‌هزینه تحصیلی مناسب

شعبه چهارراه خسروی، نشانی خیابان شهیدرجایی
دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی، طبقه اول، ۱۷-۰۰۲۲۲۲-۵۱

www.maaalem.ir